

EVALUERING AV NORAD'S VIRKSOMHETSPLANER INNEN MILJØ OG NATURFORVALTNING I BOTSWANA

Per Wegge
Institutt for Biologi og Naturforvaltning
Norges Landbrukshøgskole
Ås

[1996]

Oppdragets formål:

På vegne av NORAGRIC assistere rådgiver Ian Bryceson (NORAD/FAG/Oslo) i vurdering av søknader og satsingsområder innen miljø/naturressurs-forvaltning i Botswana - reiseoppdrag oktober/november 1995.

Møter og samtaler:

- Department of Wildlife and National Parks (DWNP): 3 møter i HQ i Gaborone, pluss møter med District Officers i Maun og i Kasane (Chobe District)
- Fisheries Section i Ministry of Agriculture (FSMoA): sentralt i Gaborone og med District Officers i Maun
- Chobe Wildlife Trust (CWT) i Kasane
- Forestry Association of Botswana (FAB) i Gaborone
- Conservation International (CI) i Maun
- University of Botswana (UB): sentralt i Gaborone og Field Station i Maun
- Kalahari Conservation Society (KCS) i Gaborone
- World Conservation Union (IUCN) i Gaborone
- Okavango Research Center (ORC) i Gaborone
- Norsk Institutt for Naturforskning (NINA/NIKU) i Kasane
- NORAD/Botswana - assistert hele tiden pluss felles-diskusjoner

Generell vurdering:

1. Tross Botswana's relativt gode økonomi er den lokale fagkompetansen innen økologi/naturforvaltning/miljøvern forbausende dårlig. Offentlig forvaltning og private organisasjoner domineres av expatriates på kontrakter. Dette skyldes dels at universitetet er nytt og dårlig utrustet til å dekke disse fagfeltene.

2. Nærmere 45 prosent av landarealet har nå en eller annen form for lovfestet vernestatus der naturvern og viltforvaltning har såkalt "priority use". Non-consumptive og consumptive turisme utgjør idag en betydelig inntektskilde ved siden av kvegdrift og diamantutvinning. Til tross for dette får viltressursene liten oppmerksomhet i arealforvaltningen. Dette skyldes politiske konstellasjoner, der kvegdrift - gjennom støtteordninger fra EEC - har fått en helt dominerende stilling i landets nasjonale økonomi. Konfliktene mellom overbelastete beiteressurser og utmarrksarealenes avtakende produktivitet og tap av biologisk mangfold har lenge vært kjent i fagkretser. Manglende politisk vilje, fordi offentlige beslutningstakere selv har "vested interests" i kvegholdet, hevdes å være den viktigste årsaken til at degraderingsprosessen fortsetter.

NORAGRIC
BIBLIOTEKET
Postboks 2
N-1432 AS-NLH

REP/95/WEG
1 ex

3. Okavango-deltaet og Botswanas viltressurser, spesielt den voksende elefantbestanden på 50-60000 dyr, er unike i global sammenheng. Forvaltningen av elefanter er høyst kontroversiell, men har hatt en rimelig grad av faglig oppmerksomhet gjennom forskning. Haltende forvaltning skyldes utenrikspolitiske hensyn (CITES bestemmelsene mm.) og i mindre grad mangel på kunnskap. Når det gjelder Okavango-deltaet er situasjonen derimot en annen: her er det et skrikende behov for både grunnleggende kunnskap om biologiske prosesser og om pågående menneskelig belastning (turisme og lokal utnytting).

Vurdering av aktuelle søknader og aktiviteter med omsøkt støtte fra NORAD:

I. Inventering av fiskeressursene i Okavangodeltaet:

Det forelå 2 søknader - et større, omfattende og langsiktig prosjekt (fra NINA) og en ny som oppfølging til et nylig avsluttet doktorgradstudium (fra Kalahari Conservation Society). Formell status på søknadene er uklar (om ferdigbehandlet og om de blir fremmet av MoA og KCS).

Vurdering og tilrådning:

1. KCSs inventering etter samme metodikk som brukt tidligere vil kunne gi nyttig informasjon om bestandsutvikling. Selv om undersøkelsen på ingen måte vil kunne gi presise svar på endring i bestandsstørrelse hos de ulike fiskeartene, vil man kunne få bedre empirisk grunnlag for å vurdere utviklingstendenser.
2. NINAs mer langsiktige og omfattende prosjekt bør utredes nærmere. Behovet for den kunnskap som dette prosjektet tilsikter er utvilsomt stort. Følgende fire hensyn bør tas med i betraktningen ved videre behandling av søknaden:
 - Mottakerkapasitet: idag har ikke Fisheries Section tilstrekkelig kapasitet/kompetanse til å bidra i et slikt prosjekt. Å sikre counterpart training blir derfor en vesentlig komponent.
 - De metodiske og logistiske problemene i forbindelse med feltarbeidet må ikke undervurderes. Denne delen av NINAs prosjekt bør revurderes kritisk.
 - Prosjektet bør trolig legges opp med et tosidig formål: for på relativt kort sikt bringe kvantitativ informasjon om de enkelte fiskearters status og utviklingstendens som grunnlag for aktive forvaltningstiltak ("strakstiltak"), og mer grunnleggende undersøkelser over nøkkelarters økologi for å utvikle hensiktsmessig feltmetodikk for monitoring, og
 - prosjektet bør samordnes med opprettelsen og driften av Okavango Research Center og søknaden fra universitetet i Oslo.

II. Elefantforskning

Det forelå to søknader, begge om forskning på elefantene i Chobe distriktet: om støtte til et doktorgradsstudium av en australier gjennom et universitet i Sør Afrika, fremmet av Chobe Wildlife Trust, og søknad utarbeidet av NINA og fremmet av DWNP. Førstnevnte skal se nærmere på effekten av vannboring på utvalgte arter av ville herbivorer, mens NINAs prosjekt

omfatter kartlegging av vandringsmønster og bestandsdynamikk, innvirkning på skogvegetasjon, og utvikling av en sosio-økonomisk forvaltningsmodell.

Vurdering:

Vannboringsprosjektet er høyt prioritert av DWNP da det kan få stor betydning for framtidig forvaltning av den store bestanden i Chobe. Prosjektet har ibygget noe kompetanse-utvikling av lokal personel (DWNP), og det er sikret høy faglig standard gjennom veiledning av professor Owen-Smith i S.Afrika. Imidlertid vil dette kortvarige prosjektet ikke kunne gi svar på de spørsmål som stilles, da sekundærvirkninger på andre dyrearter ikke er registrerbare før etter minimum fem år. Tittelen på NINAs prosjekt er noe misvisende, da det bare i ubetydelig grad er rettet mot lokalbefolkningen. Hovedkomponenten - kartlegging av vandringsmønster ved hjelp av telemetri - er riktignok høyt prioritert innen DWNP. Imidlertid er det allerede utført flere feltstudier over elefantenes forflytningsmønster i Chobe, og DWNPs egen stab har nettopp startet nye slike registreringer med utgangspunkt i Savuti og Moremi. Forskningskomponenten som omhandler virkning av elefanter og brann på vegetasjonen (og annen fauna) er faglig den mest interessante, selv om det også på dette feltet er utført flere feltstudier i Chobe som ikke er referert i søknaden. En doktorgradstudent fra universitetet i Trondheim er p.t. i gang med slike registreringer i Chobe.

Tilråding:

1. Søknaden fra Chobe Wildlife Trust til vannboringsprosjektet bør trolig støttes med et mindre beløp. Det bør i så fall stilles klare betingelser om rapportering og om opplæring av lokal DWNP counterpart.
2. Delkomponenten i DWNP/NINAs søknad som omhandler interaksjoner mellom elefanter/brann og vegetasjon er vurdert som støtteverdig, neppe de øvrige to komponenter. NORAD bør be om revidert søknad og budsjett med nærmere klargjøring av hvordan opplæring av lokal DWNP stab vil bli ivaretatt.

III. Sustainable Use of the Okavango Delta - søknad fra universitetet i Botswana og universitetet i Oslo/SUM. Det søkes om tilleggsmidler utover NUFU programmet.

Vurdering: Et omfattende samarbeidsprogram som inkluderer både biologisk grunnforskning og sosio-økonomiske forhold i deltaet. Konseptet, generell målsetting og tilnærming virker gjennomtenkt. Lokal opplæringskomponent er ivaretatt. Imidlertid er de feltmetodiske sider av programmet ikke beskrevet grundig nok. Forventete resultater, spesielt hva gjelder de biologiske studiene, er for ambisiøse sett i relasjon til feltinnsatsen og tidsrammen som programmet omfatter. Prosjektet har en klar akademisk profil, men koblingen til Okavango Research Center er uklar. Det foreligger ingen kobling til DWNP.

Tilråding:

1. Prosjektet innvilges i prinsippet.
2. Prosjektet forutsetter at det etableres et NUFU samarbeid

mellom UiO og UB. NORADs budsjett-allokering avstemmes i forhold til NUFU, og øremerkes til klare, realiserbare mål innen hovedprogrammet.

3. Prosjektet tilknyttet ORC både administrativt og funksjonelt.
4. Prosjektet må også ha en kobling til DWNP, og opplæring av lokal kompetanse, ikke bare i UB men også i DWNP, må sikres.

IV. Forestry Association of Botswana

NORAD har støttet denne NGO-en i flere år. Det er nylig inngått en samarbeidsavtale mellom Høgskolen i Nord-Trøndelag (HINT) og FAB. HINT skal utføre en biomasse inventering som del av et "Community Based Natural Woodland Management Project" i Serowe, der SIDA finansierer den sosio-økonomiske analysen.

Vurdering: FAB er en liten organisasjon, men den eneste innen skogbruk i Botswana. Prosjektet i Serowe virker grasrot-orientert med god generell målsetting. Visse momenter kom imidlertid fram under den korte orienteringen som bør vurderes underveis med tanke på framtidig støtte til FAB:

- FAB hadde utvidet størrelsen på undersøkelsesområdet betydelig (visstnok fra ca 80.000 ha til ca 130.000 ha) uten å ha samrådet seg med HINT.
- Den sosio-økonomiske analysen er muligens svak og bør derfor vurderes nærmere/etterprøves.
- En kvantitativ beregning av treressurser er utvilsomt nødvendig, men overføring av sofistikert teknologi og teknikk til FAB er neppe den beste assistanse for et community basert prosjekt som dette.
- Som klart understreket av HINT: biomassestudiet gir ingen mulighet for videre monitoring av ressursene, f.eks. ved hjelp av indikatorarter og enkel måleteknikk for disse. Og det er nettopp et slikt hjelemiddel som er nødvendig for bærekraftig lokal forvaltning på sikt.

V. Sustainable Productivity of Savannas - søknad om forsknings-samarbeid mellom universitetet i Botswana og NINA og universitetet i Uppsala.

Vurdering: En faglig god søknad på viktige økologiske relasjoner med tanke på utnytting av beiteressurser. Har dessuten ibygget lokal kompetanseutvikling gjennom 3 MSc scholarships.

Tilråding: Søknaden bør støttes, selv om kontrakten til samarbeidende expatriate (Dr. Dangerfield) utløper om to år. Må sikre at søknaden er formelt forankret ved UB.

Oppsummering

1. I Botswana bør NORAD først og fremst satse på opplæring og institusjons-utvikling. Sammenliknet med andre afrikanske land med langt dårligere økonomi har Botswana få utdannete fagfolk i offentlig forvaltning som berører utmarksressurser og miljøvern. Også i flere år framover vil landet måtte basere seg på expatriates, men på sikt bør lokal kompetanse bygges opp og ta over.

2. Støtte til kompetanseutvikling bør kunne skje gjennom institusjonssamarbeid med norske miljøer, der disse har relevant kompetanse å tilby. DWNP har allerede uttrykt ønske om dette når det gjelder forvaltning og vern av vilt og biologisk mangfold. Foreløpige samtaler med DWNP avdekket behov for ulike løsninger, avhengig utdanningsnivå. Sør-sør koblinger og nettverk med relevante institusjoner i andre sør-afrikanske land (Zimbabwe og RSA) bør utredes nærmere for å komplementere opplæring ved norske institusjoner.

3. Behov for kompetanseutvikling innen wildlife og fisheries ble grundig dokumentert. Tilsvarende behov eksisterer utvilsomt også innen skogbruk og landbruk, spesielt innen rangeland ecology som er et spesielt viktig (og miljømessig høyst kontroversielt) fagområde i Botswana. Den sosio-økonomiske siden av utmarks-forvaltningen med vekt på lokalbefolkningens tradisjonelle bruk bør også styrkes. Likeledes ble behovet for en analyse av turismens betydning i nasjonaløkonomisk sammenheng understreket.

4. Norsk bistand til kompetanseutvikling innen naturforvaltning og miljø bør skje i samarbeid med universitetet i Botswana, med kobling til Okavango Research Center der dette er naturlig. Den videre utviklingen av ORC bør følges nøye. Flere kritiske røster mente at dette senteret lett kunne bli et akademisk "Ivory Tower" uten bakkekontakt til regionale brukerinteresser.

5. Kompetanse- og institusjonsutvikling i samarbeid med norske miljøer bør kobles til felles feltforskning. Derved oppnås også "on the job training" av lokale graduate students og feltpersonnel.

6. Ved siden av kompetanseutvikling innen offentlig sektor bør NORAD styrke støtten til relevante NGOs, primært til NGOs som ledes av lokale krefter. IUCN syntes å kunne formidle aktuell assistanse for dette. Støtte til tunge naturvernorganisasjoner som f.eks. Conservation International, Kalahari Conservation Society og Chobe Wildlife Trust bør begrenses til konkrete prosjekter som i størst mulig grad mobiliserer og involverer lokal deltakelse.

7. På grunn av spesielle omstendigheter knyttet til en review mission av vannforvaltning i Okavango har IUCN vært nokså anonym i Botswana de siste årene. Imidlertid syntes IUCN nå å ha et velfundert opplegg for å bistå myndighetene med bl.a. distriktbaserte arealplaner. Dette virket faglig tillitsvekkende og bør følges opp med tanke på mulig NORAD støtte senere.

Ås 6.11.95

Per Wegge